

sebno ciklostilnih tehnik, niso bile tako velike, da bi skupno s tiskanimi dosegale naklade 30.000 izvodov. Ko našteva tiskarne, ki so tiskale centralno izdajo Slovenskega poročevalca, ne našteje med njimi tiskarne 11-A oziroma pozneje imenovane Triglav na Goteniškem Snežniku, ki je v letu 1944 od skupnih 41 števil (s št. 6a), kolikor jih je v tem letu izšlo, natisnila kar 33 števil (Partizanska tiskarna samo 8 števil) in v letu 1945 od 12 števil (ki so bile tiskane na slovenskem osvobodjenem ozemlju) kar 9 števil (Partizanska tiskarna samo 3 številke) in je bila torej tiskarna Triglav osrednja tiskarna za tiskanje Slovenskega poročevalca.

Tudi pri mnogih drugih enotah niso navedene tehnike oziroma tiskarne, čeprav je bila tiskarna zanje že ugotovljena (npr. str. 514 št. 7071—7075) kar kaže da redakcija ni pregledala vseh že objavljenih bibliografskih sestavkov o narodno-osvobodilnem tisku, ki so izšli že pred izidom te bibliografije in so bili tako popisovalcem kot redakciji lahko na voljo, niti niso skušali ugotovljati potrebnih podatkov iz drugih ohranjenih virov, kjer bi mogli najti podatke tako za tehnike oziroma tiskarne, za naklade, kakor za razrešitev mnogih psevdonimov in anonimov.

Posebno obogatitev v bibliografiji predstavljajo številni faksimili naslovnih strani brošur in časopisov ter fotoportreti nekaterih avtorjev in urednikov časopisov, ki so smiselno porazdeljeni med tekstom oziroma bibliografskimi popisi, kar povečuje dokumentarno vrednost bibliografije. Žal, da so faksimili le v črno-beli tehniki in tako ne morejo pokazati živobarvnosti tedanjih grafičnih izdelkov, v katere so vložili partizanski grafični delavci toliko truda in iznajdljivosti, da bi dali že na zunaj potrební poudarek svojim izdelkom.

Močno poživijo bibliografijo tudi fotografije najvažnejših tehnik oziroma tiskarn in fotomontaže časopisov, ki so tiskane na brezlesnem papirju v bakrotišku ter celostranski klišeji umetniških slik jugoslovanskih umetnikov-partizanov, ki so jih narisali med NOB. Od slovenskih partizanskih tiskarn so objavljene fotografije notranjosti tiskarne Trilof in Donas ter tiskarne Triglav, za katero pa je podatek, ki je napisan pod sliko napačen, ker fotografija ni iz tiskarne Triglav na Goteniškem Snežniku, prav tako je napačen podatek za čas, ko je tiskarna 11-A oziroma Triglav delovala. Tiskarna je namreč obratovala na Goteniškem Snežniku od novembra 1943 (ne maja 1944) pa vse do 15. aprila (ne marca) 1945. Ime tiskarna Triglav pa je uporabljala šele od 25. avgusta 1944 dalje. Od drugih slovenskih tehnik oziroma tiskarn so še fotografije tehnike nabavnega sektorja Nestl na Štajerskem, iz Slovenskega primorja pa fotografija tiskarne Slovenija ter tehnike Briško-beneškega odreda in fotografija Pokrajinske tehnike KPS za Gorenjsko.

Kljub vsem pomanjkljivostim (vsaj kar se tiče popisov slovenskih izdaj) predstavlja bibliografija pomemben pripomoček za raziskovalca, saj so v njej zbrani osnovni podatki o jugoslovanskem partizanskem tisku, ki bodo, dopolnjeni s poznejšimi natančnejšimi dognanji v nekaterih regionalnih bibliografijah (npr. Bibliografija partizanskega tiska na Primorskem, sestavil Marijan Breclj, Nova Gorica 1965) in drugih študijah in sestavkih te vrste, lahko dali celoten prikaz ustvarjalnosti in izdajateljske dejavnosti med NOB ter tako res trdno osnovo za nadaljnje delo v zgodovinoisju tega obdobja.

Jože Krall

PUTOVI REVOLUCIJE I—V. Glasilo Instituta za historiju radničkog pokreta, Zagreb 1963—1967.

Institut za historiju radničkog pokreta v Zagrebu, ustanovljen leta 1961, izdaja od leta 1963 revijo Putovi revolucije. Po programu, objavljenem v prvi številki,

bodo Putovi revolucije obravnavali »v različnih oblikah tematiko iz celotne dejavnosti inštituta, prinašali bodo material z vseh področij družbenega dogajanja, ki so bila pogoj pojavu in razvoju delavskega gibanja ali so zanimiva za sodobno narodno in občo zgodovino«. Doslej je izšlo 9 številk v šestih zajetnih zvezkih.

Putovi revolucije I, št. 1—2, Zagreb 1963.

V obsežni rubriki Dvajsetletnica Zemaljskog antifašističnog vijeća narodnog oslobodjenja Hrvatske (1943—1963) je D. Ščukanec v razpravi Ustanovitev in delo ZAVNOH 1943 (str. 19—84) podal historiat najvišjih organov oblasti federalne države Hrvatske v procesu osvobodilnega boja in socialistične revolucije ter prikazal dejavnost ZAVNOH v prvem letu obstoja in njegovo vlogo in mesto pri graditvi sistema ljudske oblasti na Hrvatskem. J. Tomić je v prispevku k proučevanju nastanka in razvoja ljudske oblasti na Hrvatskem 1941—1943 (str. 85—103) ugotovila, da so se organizacijske oblike ljudske oblasti razvijale od spodaj navzgor, vzporedno z uspehi narodnoosvobodilne vojske in s prehodom družbenih sil na stran narodnoosvobodilnega gibanja. Prispevek M. Ristića Pregled sistema ljudske oblasti na Hrvatskem 1941—1943 (str. 105—173) podaja poleg pregleda sistema tudi kronološki pregled razvoja narodnoosvobodilnih odborov na Hrvatskem. Z. Stipetić — Benčić v prispevku Sestav ZAVNOH, delegati ZAVNOH in delegati AVNOJ iz Hrvatske (str. 175—213) podaja strukturo ZAVNOH in njegovih najvišjih organov od ustanovitve iniciativnega odbora do IV. zasedanja ter socialni, politični in regionalni sestav delegatov ZAVNOH in delegatov AVNOJ iz Hrvatske ter njihove funkcije v NOB, v času ko so bili izvoljeni.

V rubriki Razprave in članki je objavljen prispevek D. Šepića Italijanska okupacijskega politika v Dalmaciji (1941—1943) (str. 215—241), prebran na III. mednarodnem kongresu za zgodovino evropskega odporniškega gibanja v Karlovih Varih septembra 1963. V njem avtor ugotavlja, da je bil okupacijski sistem v Dalmaciji še posebno usmerjen v to, da prebivalstvo denacionalizira in oslabi in si pripravi zadovoljive razmere za kolonizacijo in popolno denacionalizacijo Dalmacije. T. Timet v Prispevkih za ekonomsko zgodovino Hrvatske v 19. in 20. stoletju (str. 243—334) podaja pregled denarnih zavodov in njihovega poslovanja v avstro-ogrski monarhiji. V članku O potrebi sistematičnega proučevanja razvoja naše marksistične misli (str. 335—338) podpira avtor I. Batić svojo osnovno tezo z navedbo nekaterih bistvenih osnov tega študija. F. Butić in I. Jelić sta v članku Prispevki za proučevanje zgodovine NDH v razdobju 1942—1943 (str. 339—356) na podlagi neobjavljenega gradiva, predvsem sovražnega izvora, prikazala nekatere značilnosti v razvoju NDH v letu 1942 in 1943.

Prispevki in obvestila. Đ. Plemeničić v članku Glas Hrvatskog Zagorja — organ Poverjeništvu CK KPH leta 1942 (str. 357—374) dokazuje, da Glas Hrvatskog Zagorja, ki je izhajal v letih 1942—1944, ni bil le politični list Krapinskega okrožja, ampak že leta 1942 organ poverjeništvu CK KPH. B. Banović v prispevku Izvoz delovne sile in deportacije prebivalstva s teritorija NDH v drugi svetovni vojni (str. 375—389) poskuša določiti število prebivalcev, deportiranih iz NDH v Nemčijo in Italijo v okviru nacističnega sistema splošne ekonomske eksploatacije zasedenih ozemelj. M. Despot je v članku Nekaj podatkov o akciji črkostavca Huga Gerbersa v Zagrebu 1877 (str. 391—401) prikazala doslej neobdelan del iz zgodovine zagrebških črkostavcev. Opis dejavnosti članov KPJ in SKOJ ter sindi-

katov v glavni delavnici državnih železnic v Zagrebu, ki je bila med najprednejšimi v državi, najdemo v prispevku I. Saboleka Iz historiata revolucionarnega delavskega gibanja v glavni delavnici državnih železnic v Zagrebu 1929—1937 (str. 403—418). V prispevku Teror okupatorjev in kvistlingov v Nezavisni državi Hrvatski in hrvatsko prebivalstvo (str. 419—425), ki ga je D. Šćukanec pripravil za Komisijo za nacistični teror na III. mednarodnem kongresu zgodovinarjev evropskega odporiškega gibanja v Karlovih Varih, avtor dopolnjuje dotedanja razpravljanja o tem problemu, ki so mogla narediti vtis, da je okupatorska vojaška strahovlada zajela v glavnem le nehrvatski del prebivalstva. S. Koprivica razpravlja o psevdonimu MBT (str. 427—429) in ugotovi, da je Ante Ciliga avtor člankov o narodnem vprašanju v zagrebški Borbi leta 1923, podpisanih z MT in MBT. D. Borojević-Šćernberg objavlja pod naslovom Bibliografija časnikov narodnosvobodilne borbe na Hrvatskem (str. 431—456) bibliografijo glasil okrajnih, okrožnih in pokrajinskih partijskih in družbenopolitičnih organizacij ter centralnih glasil.

V rubriki Izvori so objavljeni odlomki spominov M. Zovka Centralna partijska tehnika 1933—1935 (str. 457—465), A. Supanca Moje partijsko delo v Zagrebu in sodelovanje z Avgustom Cesarcem (1927—1934) (str. 467—473) in N. Pupavca Srečanja z Avgustom Cesarcem (str. 475—478).

Poročila in beležke. F. Butić poroča o III. mednarodnem kongresu za zgodovino odporiških gibanj v Karlovih Varih 2.—4. septembra 1963 (str. 479—485), Ivan Jelić o posvetovanju o drugem zasedanju AVNOJ (str. 486—487). V. Oštrić poroča o poglavju Zgodovina in zgodovinopisje Jugoslavije v časopisu Novaja i novejšaja istorija, letnik 1962 (str. 488—495), F. Bikar o časopisu Partijsko zgodovinska poročila, ki ga izdaja Inštitut za zgodovino partije Centralnega komiteja Madžarske socialistične delavske partije, letnik IX, št. 1, februar 1963 (str. 499—504), o zborniku Izbrani dokumenti zgodovine madžarskega delavskega gibanja, prvi zvezek. Razvoj madžarskega delavskega gibanja 1848—1890. Sestavil Tibor Erényi. Redakcija: Madžarski inštitut za zgodovino delavskega gibanja. Budimpešta 1951. Publikacija Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, 651 strani (str. 505—507) in o dveh knjigah Izbrani spisi Ervina Szaboa, Budimpešta 1958, 507 strani ter Edit S. Vincze Ustanovitev Socialdemokratske stranke Madžarske in prva leta njene dejavnosti 1890—1896. Izdal Inštitut za zgodovino partije centralnega komiteja Madžarske socialistične delavske partije, Budimpešta 1961, 367 strani (str. 509—510). M. Vukadinović objavlja informacijo Stanje v poljskih zgodovinskih znanostih v luči ideološkega boja PZDS (Poljske združene delavske stranke) (str. 496—498).

V rubriki Iz inštituta je objavljen Odlok o Inštitutu za historiju radničkog pokreta, sestav sveta inštituta, znanstveno strokovnega odbora, orientacijski program dejavnosti ter kratke informacije o zvezah inštituta z znanstvenimi, zgodovinskimi in arhivskimi ustanovami in pregled domačih in tujih časopisov, ki jih prejema biblioteka Inštituta za historiju radničkog pokreta v Zagrebu.

Putovi revolucije II, št. 3—4, Zagreb 1964.

V prvem delu dvojne številke je objavljeno gradivo posvetovanja (str. 5—414), ki ga je pripravil Inštitut za historiju radničkog pokreta v Zagrebu v dneh 12.—14. decembra 1963, ob izidu knjige Pregled zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije. Na posvetovanju so razpravljali tudi o problemih znanstveno raziskovalnega dela v zgodovini delavskega gibanja, revolucije in socialistične graditve.

V uvodni besedi na posvetovanju je F. Tuđman govoril o smotru in problemih znanstvenega dela v zgodovini delavskega gibanja in revolucije ter socialistične graditve. V. Stopar je zastavil vprašanje smotrnosti sumiranja socialdemokratskega obdobja v kratkem uvodu v Pregledu, razpravljal je o periodizaciji zgodovine NOB; o vstaji leta 1941 v posameznih krajih. Nadaljnji prispevki govore o socialističnih družbenoekonomskih odnosih v razdobju 1945—1958 (D. Bilandžić), o potrebi sistematičnega študija naše teoretične marksistične misli (I. Babić), o revolucionarni književnosti in umetnosti na Hrvatskem med obema vojnama (I. Gotthardi Škiljan), o nekaterih osnovnih vprašanih pisanja nove zgodovine ZKJ (V. Bogdanov), o delavskem gibanju v Sloveniji (F. Saje), Vojvodini (N. Petrović, M. Palić, Đ. Milanović), Bosni in Hercegovini (N. Babić), Istri do 1918 (dr. I. Beuc), Julijski krajini (V. Bratulić) in Hrvatski (B. Pribić, B. Janjatović, L. Petrović). Udeleženci posvetovanja so razpravljali o spremembi in dopolnitvi besedila o socialni demokraciji (F. Bikar), o Ljudski fronti v Jugoslaviji do 1941 (I. Jelić), o odnosih KPJ z mednarodnim delavskim gibanjem in III. komunistično internacionalo med obema vojnama (Z. Lisinski, Z. Čepo). Na posvetovanju so obravnavali narodno vprašanje in odnose med jugoslovanskim in italijanskim delavskim gibanjem (D. Šepić), o pristopu Jugoslavije k trojnemu paktu (dr. B. Krizman). Obravnavali so ekonomsko zgodovino med obema vojnama (B. Banović), povojne publikacije s področja ekonomske zgodovine Hrvatske 1850—1918 (dr. M. Despot), likovno skupino »Zemlja« (Z. Stipetić — Benčić) in vlogo revolucionarne zavesti v našem delavskem gibanju (T. Šercar). Poudarili so pomen našega NOB in njegovo mesto v protifašistični koaliciji (V. Kljaković), poudarili so potrebo drugačnega prikazovanja socialistične revolucije na Hrvatskem (D. Šćukanec), razvoja ljudske oblasti (dr. J. Buljan) in nekaterih problemov v zvezi z NDH (F. Butić). Obravnavali so mednarodne probleme jugoslovanskega narodnoosvobodilnega gibanja in socialistične revolucije (Š. Šehović), razvoja oboroženih sil NOB (S. Ščetarić) in vprašanja narodnih manjšin v Jugoslaviji (M. Sobolovski). Analizirali so vprašanja v zvezi z II. in III. plenomom CK KPJ leta 1949 (D. Ivin), s petletnim načrtom razvoja narodnega gospodarstva FLRJ v letih 1947—1951 (I. Liović), s sindikalnim gibanjem v prvih letih naše socialistične graditve (I. Wist), z administrativnim obdobjem socialistične graditve Jugoslavije (N. Lengel), s politiko partije v vprašanju kolektivizacije našega kmetijstva (R. Stoisavljević). Krajši referati so obravnavali vprašanja uporabljanja arhivskega gradiva v Pregledu in arhivski službi nasploh (L. Kobsa), znanstvene dokumentacije in objavljanja virov (M. Rastić) in pomena spominskega gradiva za zgodovino delavskega in komunističnega gibanja (M. Grozdanić). Poleg referatov je objavljenih še 14 prispevkov iz obravnave.

V rubriki Razprave in članki podaja dr. I. Vinski v članku Ocena kapitala na področju Hrvatske v razdobju med svetovnima vojnama (str. 417—446) pregled množine kapitala na področju SR Hrvatske (brez Istre, Reke, Zadra, Cresa, Lošinja in Lastova) v letih 1919—1940. Ocenil je kapital v prvem letu nove države, leta 1919, rast kapitala iz novih investicij 1920—1940 in stanje kapitala pred začetkom II. svetovne vojne konec leta 1940.

Ob 20-letnici slovaške ljudske vstaje sta v rubriki Iz delavskega gibanja v drugih deželah objavljena članka M. Kropiláka Zgodovinska pogojenost, razvoj in značaj slovaške ljudske vstaje leta 1944 (str. 447—471) ter dr. E. Eriša Nekateri problemi slovaške ljudske vstaje (str. 472—490).

V rubriki Diskusija je kritično prikazano delo V. Terzića Jugoslavija u aprilskom ratu 1941 (str. 491—520). Avtorji ocene so S. Ščetarić, F. Butić, I. Jelić.

Prispevki in obvestila. F. Bikar v članku O nekaterih specifičnosti ekonomsko-družbene podlage in o sestavu udeležencev delavskega gibanja na Madžarskem v razdobju 1848—1890 (str. 521—529) ugotavlja, da v omenjenem obdobju zasledimo nekatere značilnosti lastne madžarskemu in hrvatskemu delavskemu gibanju: več agrarnega kot industrijskega proletariata, veliko število nemškega članstva in močan vpliv avstrijske in nemške socialne demokracije. V Prispevku k bibliografiji naprednih časnikov in revij med obema vojnama (1918—1941) V. Rajčevića (str. 530—552) so zajeti časniki in revije, ki jih je izdajalo vodstvo KPJ in progresivni posamezniki na Hrvaškem v letih 1918—1941.

Poročila in beležke. V. Oštrić poroča o reviji Historijski zbornik, letnik XI, 1962 (str. 553—556) in o rubriki Zgodovina in zgodovinoopisje Jugoslavije v reviji Novaja in novejšaja istorija, letnik 1963, št. 1—6 (str. 557—564), F. Bikar o časopisu Partijsko-zgodovinska poročila, ki ga izdaja Inštitut za zgodovino partije centralnega komiteja Madžarske socialistične delavske partije, letnik IX, št. 2, maj 1963 (str. 564—568) in o zborniku Izbrani dokumenti za zgodovino madžarskega delavskega gibanja. Drugi zvezek. Madžarsko delavsko gibanje v dobi prehoda v imperializem 1890—1900. Redakcija: Madžarski institut za zgodovino delavskega gibanja. Sestavili Tibor Erényi in Edit S. Vincze, Budimpešta 1954, 720 strani (str. 568—570). C. Knapič je napisala poročilo o Prispevkih za zgodovino delavskega gibanja 1960—1962 (str. 570—579), S. Koprivica o Jevrejskem almanahu 1954—1962 (str. 579—585), I. Kohler o Prispevkih za zgodovino nemškega delavskega gibanja, ki jih izdaja Institut für Marxismus—Leninismus beim Zentralkomitee der Socialistischen Einheitspartei Deutschlands. Dietz Verlag GmbH, Berlin 1962 (str. 588—595), A. Šolman o Rivista storica del socialismo (Zgodovinski reviji socializma) 1962 (str. 596—602) in D. Dediol o International Labour Review (Mednarodni časopis za vprašanja dela) 1962, zvezka 85 in 86 (str. 602—608). M. Vukadinović objavlja poročilo o IX. kongresu poljskih zgodovinarjev v dneh od 13. do 15. maja 1963 v Varšavi (str. 586—588).

V rubriki Iz instituta nas L. K. kratko informira o bibliografskem tečaju in seminarju o nacionalnem dohodku in nacionalnem bogastvu, ki ju je priredil institut.

Putovi revolucije III, št. 5, Zagreb 1965.

Večina prispevkov v tej številki je posvečena 100-letnici prve internacionale, 90-letnici ustanovitve prvega delavskega lista na Hrvaškem in 70-letnici ustanovitvi socialdemokratske stranke Hrvatske in Slavonije.

Razprave in članki. I. Babić v razpravi Odnos filozofije in znanosti v delih jugoslovanskih marksistov 1931—1941 (str. 9—115) podrobno navaja, kaj so naši marksisti tridesetih let napisali na to temo in poskuša ugotoviti tudi teoretično raven postavljanja problema in opredeljevanja za posamezne rešitve. Dodaja izčrpen pregled bibliografije. Članek M. Gross Razvoj socialistične ideje na Hrvatskem 1890—1907 (str. 117—130) je predelava koreferata na konferenci zgodovinarjev habsburške monarhije v Budimpešti maja 1964. Avtorica ugotavlja, da so poleg koordinat socialistične ideje, ki so vzklike iz položaja Hrvatske v različnih fazah dualizma, tudi komponente značilne za socialistične ideje v gospodarsko zapostavljenih in zatiranih deželah. Poleg tega je opaziti še vpliv avstrijske socialne

demokracije. V članku H. Šarinića Prva Internacionala v sodobnem delavskem gibanju (str. 131—140) je poudarjena misel, da je našla mednarodna proletarska solidarnost v današnjem času svoj izraz v načelu aktivne miroljubne koeksistence med narodi in deželami. V. Oštrić v članku Ustanovitev prve delavske stranke na Hrvatskem (str. 141—164) med drugim navaja, da je bil poseben pomen ustanovitve Socialdemokratske stranke Hrvaške in Slavonije leta 1874 v tem, da je povezala posamezne socialistične skupine v tedanji politično razcepljeni Hrvaški. Članek Razvoj odnosov med hrvatsko in srbsko socialno demokracijo in poskusi usklajanja njihovih koncepcij o narodnem vprašanju od leta 1909 do leta 1914 (str. 165—192) je bil napisan ob 50. obletnici smrti voditelja srbske socialne demokracije Dimitrija Tucovića. Avtorica F. Bikar deli obdobje zvez med obema socialnima demokracijama v dobo Ljubljanske in Balkanske konference, ko sta bili hrvatska in srbska socialna demokracija neenotni v stališčih do narodnega vprašanja in dobo po teh konferencah, ko sta obe socialni demokraciji prišli do skupnih stališč in složnega sodelovanja.

Prispevki in obvestila. F. Bikar v članku Vpliv Prve Internacionalne in Pariške komune na hrvatsko delavsko gibanje po njeni povezanosti z Madžarsko (str. 193—207) ugotavlja, da je hrvaško delavsko gibanje v velikem delu stopilo v zvezo z internacionalo in komuno s posredovanjem Lea Frankla. V. Oštrić objavlja krajši prispevek Radnički prijatelj — prvi delavski list na Hrvatskem (str. 209—211), C. Knapič-Krhen pa Zveze hrvaških socialistov z mednarodnim delavskim gibanjem in ustanovitev prvega delavskega lista na Hrvatskem (str. 213—218). V Pregledu del o delavskem gibanju na Hrvaškem v dobi prve internacionalne V. Oštrića najdemo objave gradiva in literaturo razdeljeno v tri poglavja: splošna dela, literatura po posameznih predelih in dela o nekaterih specialnih problemih.

Viri. V. Oštrić objavlja Izvleček iz člankov objavljenih v listu Sloboda ob ustanovitvi Socialno demokratske stranke Hrvatske in Slavonije (str. 227—232).

Poročila in beležke. V. Kljaković je ocenil knjigo D. Plenče Mednarodni odnosi Jugoslavije v drugi svetovni vojni, izdal Institut društvenih nauka, Beograd 1962 (str. 233—250), C. Knapič-Krhen D. Kermavnerja Začetki slovenske socialne demokracije v desetletju 1884—1894, Ljubljana 1963 (str. 251—254). E. Tomac poroča o Bert Andreas Le Manifeste Comuniste de Marx et Engels, Histoire et Bibliographie 1848—1918, Institut Giangiacomo Feltrinelli, Milano 1963 (Komunistični manifest Marxa in Engelsa, Zgodovina in bibliografija 1848—1918) (str. 255—257), Mahdi — Bolfek o Jean Meynaud-Anisse Salah, Bey Le Syndicalisme Africain, Etudes et documents, Payot, Paris 1963 (Afriško sindikalno gibanje, študije in dokumenti) (str. 258—264), H. Š[arinić] poroča o izdajah ob dvajsetletnici slovaške ljudske vstaje, dalje poročajo V. Oštrić o Historijskem zborniku XVI/1963, A. S. o Carlos M. Rama Gacetilla Austral (Časopis juga), C. Knapič-Krhen o mednarodnem posvetovanju Avstro-ogrška in internacionala in V. Musa o posvetovanju o Prvem zasedanju ASNOM.

V rubriki Iz instituta je objavljeno poročilo o razvoju instituta, ki ga je F. Tuđman podal na svečani seji sveta, upravnega in uredniškega odbora, ki je bila 21. novembra 1964 ob tretji obletnici delovanja, objavljen je sestav novega sveta in upravnega odbora ter kratka poročila o sodelovanju instituta s koordinacijskim odborom skupnosti jugoslovanskih inštitutov za delavsko gibanje, o sodelovanju delavcev instituta na seminarju zgodovinarjev v Splitu in o zvezah instituta z inozemskimi znanstvenimi ustanovami.

Putovi revolucije IV, št. 6, Zagreb 1966.

V rubriki Razprave in članki objavlja F. Bikar razpravo Nacionalna politika ogrske socialdemokratske stranke in nemadžarska socialistična gibanja, hrvatsko, slovaško, romunsko in srbsko, od 1890—1907 (str. 7—54). Avtorica ugotavlja, da je napačna nacionalna in kmečka politika mađarskega vodstva in njeno podpiranje neenakopravnih hegemonističnih mednacionalnih odnosov v centralizirani enotni stranki izzvala nezadovoljstvo nemadžarskega delavstva in privedla znotraj stranke do nacionalnih trenj in spopadov. V razpravi Stavka tekstilnih delavcev v »Tivaru« leta 1936 (str. 55—79) oriše avtorica B. Janjatić razmere med tekstilnim delavstvom, vzroke in potek 40 dnevne stavke skoro 2500 delavcev in uslužbencev v tekstilni tovarni Tivar v Varaždinu. Znanstvena sodelavka Instituta za zgodovino Komunistične partije Slovaške v Bratislavi Z. Holotikova razpravlja v članku Slovaško vprašanje in Komunistična partija Čehoslovaške za časa predmünchenske republike (str. 81—95) o razmerah na Čehoslovaškem in o vzrokih, da komunistična partija ni postala niti neposredno pred münchensko krizo vodilna sila nacionalnega in s tem v zvezi tudi političnega gibanja na Slovaškem.

V rubriki Prispevki in obvestila je objavljen del referatov z znanstvenega posvetovanja o Avgustu Cesarcu, ki je bilo v Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske od 21. do 23. marca 1965. Objavljeni prispevki govore o nastopu mladega Cesarca (Z. Stipetić), o njegovem političnem delovanju (M. Uradin) in o vlogi v obravnavi o narodnem vprašanju v KPJ 1923 (S. Koprivnica—Oštrić), dalje o njegovi politični publicistiki in teoretičnih delih (I. Gotthardi Škiljan), o Avgustu Cesarcu v spominih revolucionarjev (I. Ramljak) in o vojnem dnevniku Avgusta Cesarca (str. 97—131). Od referatov, prebranih na memorialnem posvetovanju o partizanski saniteti, ki je bilo 4. in 5. oktobra 1965 na Petrovi gori, je v tej rubriki objavljen referat Partizanska sanitetna služba v okrožju Karlovac leta 1941 in na začetku 1942 s posebnim ozirom na prvo partizansko bolnico na Petrovi gori J. Kranjčevića in S. Zlatića (str. 140—155). O nekaterih problemih delavskega gibanja na prelomu stoletja govorita krajša prispevka C. Knapič-Krhen O zvezah med hrvatskim in srbskim delavskim gibanjem v razdobju 1894—1909 (str. 156—160) in E. Tomac O sprejemanju Socialdemokratske stranke Hrvatske in Slavonije v drugo internacionalo (str. 161—167). V. Musa objavlja prispevek napisan za posvetovanje ob 20. obletnici ASNOM v Skopju 23.—25. oktobra 1964 O potrebi raziskovanja zvez med makedonskim in hrvatskim delavskim gibanjem (str. 168—173), M. Uradin pa objavlja Prispevek za biografijo Vladimirja Čopića (str. 174—184) ob 25. obletnici njegove smrti (1939—1964).

V rubriki Iz arhiva instituta je objavljen referat M. Dimitrijević Delo z arhivskim in registraturnim gradivom rednih sodišč, ki je nastalo od 1850—1945 na področju Zagreba (str. 185—200). Referat je bil prebran na posvetovanju hrvatskih arhivistov v Krapini 9. decembra 1965.

V rubriki Poročila in beležke poroča L. Baretić, o Dveh delih o zgodovini četništva na Hrvatskem, o delu Ž. Stanisavjevića Pojav in razvoj četniškega gibanja na Hrvatskem 1941.—1942. leta. Istorija XX. veka. Zbornik del IV, Beograd 1962, str. 5—140 in C. Tomljanovića Narodnoosvobodilno gibanje in problem obožene četništva v Sloveniji. Zbornik historijskega instituta Slavonije, knjiga 2, Slavonski Brod 1964, str. 5—20 (str. 201—217); F. Butić pa poroča o dveh prispevkih o ustaškem gibanju in NDH, o D. Bibra Ustaši in tretji rajh, JIČ 1964, št. 2 (str. 37—56) in B. Krizmana Pavelićev prihod v Zagreb 1941. leta. Zbornik Historij-

skega instituta Slavonije, 1963, št. 1, 133—223 (str. 218—222). V. Oštrić poroča o posvetovanju Problemi gospodarskega in družbenega razvoja hrvatskih dežel po ukinitvi fevdalizma, ki je bilo na filozofski fakulteti v Zagrebu 3. in 4. decembra 1964 (str. 223—224), F. Bikar o posvetovanju Srbska socialdemokratska stranka, ki je bilo v Beogradu od 18. do 20. novembra 1964. Pripravil ga je Zavod za proučevanje delavskega gibanja Srbije (str. 225—226). Ivan Jelić poroča o obravnavi o Pregledu zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije v Titogradu aprila 1964 (str. 227—238). Dalje slede poročila V. Muse o Zbornik na dokumenti od Antifašističkoto sobranie na narodnoto oslobodovanje na Makedonija (ASNOM), Skopje 1964 (str. 239—241) in V. Oštrića o nekaterih delih E. Redžića s področja zgodovine novega veka in razvoja narodnega vprašanja (str. 242—249) ter Zborniku Historijskega instituta Slavonije, št. 2, Slavonski Brod 1964 (str. 250—256). Sodelavec Zgodovinskega inštituta Slovaške akademije znanosti L. Holdoš poroča pod naslovom Nad knjigami o slovaški narodni vstaji o glavnih delih na to temo, napisanih ob 20. obletnici vstaje (str. 257—263). M. Vukadinović ocenjuje članke objavljene v poljski reviji Z pola walki v št. 4, letnika 1963 in št. 1—4, letnika 1964.

V rubriki Iz instituta je objavljen načrt izdajateljske dejavnosti Biblioteke za zgodovino socialistične misli ter kratka poročila o udeležbi in sodelovanju članov inštituta na raznih posvetovanjih in sestankih ter zvezah inštituta z inozemskimi znanstvenimi ustanovami in inozemskimi znanstvenimi delavci (str. 273—286).

Putovi revolucije IV, št. 7—8, Zagreb 1966.

V rubriki Razprave in članki sta objavljena dva prispevka z mednarodnega znanstvenega zbora Družbeni aspekti odporniških gibanj v Evropi, ki je bil na univerzi v Milanu 25. do 26. marca 1966 in sicer F. Tuđmana Družbeni aspekti narodnoosvobodilnega gibanja v Jugoslaviji (str. 7—29) in H. Michela Družbeni aspekti francoskega odporniškega gibanja (str. 30—51). J. Katušić je prispeval uvodni referat s posvetovanja ob 20. obletnici osvoboditve januarja 1966 v Zagrebu. Revolucionarni dosežki narodnoosvobodilnega boja v letih 1944—1945 so organski del razvoja razrednega boja in revolucionarne dejavnosti komunistične partije v predvojnem obdobju (str. 52—59). B. Janjatović v članku Volitve za delavske zbornice na Hrvatskem leta 1933 (str. 60—70) ugotavlja, da je bila komunistična partija ob volitvah leta 1933 še preslaba, da bi si pridobila vpliv v Delavskih zbornicah. V članku Osnovni problemi nastajanja Ljudske fronte v Jugoslaviji do leta 1941 (str. 71—101) pa ugotavlja I. Jelić, da je program komunistične partije našel v gibanju Ljudske fronte najširši izraz.

V rubriki Prispevki in obvestila oriše C. Knapič-Krhen v prispevku Nekaj podatkov o ekonomskem položaju delavcev v Zagrebu v letih 1880—1890 (str. 103—109) stanovanjske razmere ter višine mezd obrtniških, industrijskih in poljedelskih delavcev. E. Tomac v prispevku Reorganizacija socialističnih sindikatov na Hrvatskem v razdobju 1906—1910 (str. 110—134) poudarja močno povezanost med socialističnimi sindikalnimi organizacijami in političnimi organizacijami pred združitvijo in v procesu združevanja. V. Rajčević navaja v prispevku Vloga revolucionarne struje v gibanju srednješolcev na Hrvatskem leta 1919 (str. 135—146), da sta se v tem gibanju meščanska in leva struja srečali v skupni organizaciji. V prispevku S. Koprivica-Oštrić O manifestu opozicije leta 1920 (str. 147—161) najdemo analizo stališč centrumašev iz Srbije, Bosne in Hercegovine v brošurah

Naše sporno pitanje — Manifest opozicije Komunističke partije Jugoslavije in Prilozi za naša sporna pitanja. L. Petrović v Prispvku k proučevanju sindikalnega gibanja na Hrvaškem v letih 1929—1932 (str. 162—178) ugotavlja, da je bila ideja CK KPJ o ustvarjanju ilegalnih revolucionarnih sindikatov in proti vstopanju v reformistične sindikate napačna. M. Uradin objavlja Prispvek za življenjepis Djure Cvijića (str. 179—186), enega od ustanoviteljev KPJ leta 1919. V prispvku F. Butić O nekaterih političnih akcijah v NDH ob njenem zlomu (str. 187—194) so opisani poskusi posameznih ustaških skupin po zlomu Italije, da bi dosegle, da bi bila NDH ob koncu vojne na strani zmagovalcev. M. Krmpotić nas v prispvku Pota gospodarske politike Skupnega tržišča šestorice (str. 197—214) informira o fazah evropskega razvoja in o formiranju evropske skupnosti, prikaže ekonomsko politiko skupnega trga in grobo oriše aspekte ekonomskih tendenc Jugoslavije po reformi leta 1965.

V rubriki Izvori objavlja V. Musa pod naslovom Socialistični tisk Hrvatske o delavskem gibanju v Bosni in Hercegovini v letih 1878—1894 (str. 215—221) izbor člankov iz listov Radnički prijatelj in Sloboda, ki govore o položaju zaposlenih delavcev na bosansko-hercegovskem področju.

V rubriki Iz arhiva instituta je objavljen članek M. Kolar-Dimitrijević: Rokopisna zapuščina Otokarja Keršovanija v Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske, kratka informacija J. Radmanovića Pomembna pridobitev fototeke instituta, trije zapisniki sej odbora civilne oblasti v Mogoriću leta 1941, ki sta jih pripravila za tisk A. Feldman in M. Rastić, in odlomek Iz spominov Marijana Žuvića, s podnaslovom O začetkih narodnoosvobodilnega gibanja in oboroženega boja v Dalmaciji.

V rubriki Poročila in beleške je objavljeno poročilo V. Oštrića Četrti kongres zgodovinarjev Jugoslavije (Sarajevo, 16.—18. XI. 1965) (str. 253—262) in N. Radačića Simpozij ob 20. obletnici osvoboditve v Zagrebu, 18.—20. I. 1966 (str. 263—267). V. Oštrić poroča o Prilozih za istoriju socializma, št. 1, Beograd 1964 (str. 268—272), Historijskem pregledu, 1964 (str. 273—276) in Zborniku za historiju školstva i prosvjete, št. 1, Zagreb 1964 (str. 277—279). M. Despot poroča o Dictionnaire biographique du mouvement ouvrier francais. Les éditions ouvriers, Paris 1964, 1965 (Biografski slovar francoskega delavskega gibanja). A. Solman poroča o glasilu Združene revolucionarne socialistične partije Kube časopisu Cuba socialista, letnik 1965 (str. 282—292).

V rubriki Bibliografija objavlja V. Musa bibliografijo člankov o zgodovini jugoslovanskega delavskega gibanja in revolucionarnega mladinskega gibanja v sarajevskem Pregledu 1946—1966 (str. 293—298).

V rubriki Iz instituta so objavljena imena članov novega znanstvenega sveta instituta in novih uredniških odborov, kratke informacije o zvezah instituta z znanstvenimi ustanovami v Jugoslaviji in inozemstvu, o sodelovanju sodelavcev instituta na raznih posvetovanjih in seminarjih in informacija o razstavi italijanskega odporniškega gibanja.

Putovi revolucije V, št. 9, Zagreb 1967.

V rubriki Razprave in članki sta objavljena dva prispvka, ki obravnavata probleme iz slovenske zgodovine: M. Ribičič, KP Slovenije in Osvobodilna fronta slovenskega naroda (str. 7—15) in dr. J. Pleterski, Osvobodilna fronta slovenskega naroda in program zedinjene Slovenije (str. 16—26). Oba prispvka sta

bila prebrana na znanstvenem posvetovanju o Osvobodilni fronti slovenskega naroda ob njeni 25-letnici aprila 1966 v Ljubljani. E. Tomac objavlja razpravo Socialdemokratska stranka Hrvatske in Slavonije v aneksijskem razdobju (str. 27—83). Obravnava dobo 1907 do 1909, ko so si avstrijski in madžarski vladajoči krogi s pojačanim pritiskom na politično življenje na Hrvatskem, pripravljali teren za nemoteno aneksijo Bosne in Hercegovine.

Prispevki in obvestila. M. Uradin v prispevku O delu članov KPJ v emigraciji v obdobju med obema vojnama (1918—1941) (str. 85—93) na podlagi virov in lastnih spominov ugotavlja, da so naši izseljenci v obeh Amerikah, Avstraliji in evropskih deželah sodelovali v mednarodnih dogodkih od oktobrske revolucije do španske državljanske vojne in dogodkov neposredno pred drugo svetovno vojno. M. Sobolevski podaja v Prispevku k vprašanju organizacijskega razvoja ELOF Hrvatske 1944—1945 (str. 94—110) pregled ustanavljanja odborov Enotne ljudske fronte na podlagi sklepov, sprejetih na ustanovnem sestanku izvršnega odbora Enotne ljudske fronte v Topuskem maja 1944. Dr. I. Babić poroča ob priliki izdaje knjige Johna Denweya (J. Denwey, Impressions of Soviet Russia and the Revolutionary World: Mexico — China — Turkey, 1929. Introduction and notes by William W. Brichman. Bureau of Publications, Teacher College, Columbia Univ. New York 1964, 178 strani) o vtisih iz Sovjetske zveze tega najvplivnejšega ameriškega filozofa, ki je bil leta 1928 dva tedna v Sovjetski zvezi kot član delegacije pedagogov. Zanimiva opažanja je že takrat opisal v šestih esejih, ki pa doslej pri nas niso bili poznani (str. 111—123). Z. Čepo v prispevku O nekaterih problemih sodobne sovjetske znanosti o družbi (str. 124—149) analizira na podlagi člankov objavljenih v vodilnem teoretskem časopisu Voprosi filozofii letnik 1965 nekatere aktualne probleme, s katerimi se bavi sovjetska znanost o družbi, M. Šolman pa v prispevku Nekateri aspekti dedogmatizacije znotraj KP Francije (str. 150—160) analizira najbolj značilne premike v Komunistični partiji Francije v zadnjih nekaj letih.

V rubriki Diskusija je objavljen prispevek S. Koprivice-Oštrić o listu Komunistična in majskega spisu Oslobođenje, napisan ob priliki objave Avtobiografije Avgusta Cesarca in Fragmenta biografije pod naslovom Neznani Cesarec (str. 161—173), (D. Kapetanić, Nepoznati Cesarec. Tragom života i rada. Rad JAZU. Zagreb 1965, 342, 555—621).

V rubriki Iz arhiva M. Kolar-Dimitrijević v prispevku kartoteka regist dokumentov, nastalih med delovanjem KPJ in SKOJ med obema svetovnima vojnama v IHRPH (str. 175—184) informira o ureditvi te dragocene kartoteke. M. Rastić in B. Milinković sta pripravila za tisk Dva neobjavljena dokumenta iz fonda centralnega komiteja KPH (str. 185—196) in sicer pismo CK KPH okrožnemu komiteju KPH za Liko 10. II. 1942 in poročilo okrožnega komiteja KPH za Karlovac centralnemu komiteju KPH 20. IV. 1942.

V rubriki Viri objavljata dr. M. Despot Nekaj dokumentov o štrajkih mizar-skih delavcev v tovarni Bothe in Ehrmann leta 1900 in 1902 v Zagrebu (str. 197—233) kot prispevek h gradivu za zgodovino delavskega gibanja v Zagrebu v začetku XX. stoletja in dr. I. Pedišić svoje spomine na Humano ilegalno delo bolnice v Sisku v letih 1941—1945 (str. 234—243).

Ocene in poročila. V. Oštrić poroča o Historijskem zborniku XVII/1964, o časopisu Istarski mozaik, 1963—1965 in o dr. M. Đorđevića, Svetozar Marković, Pariska komuna i Internacionala, Beograd 1965 (izbor člankov Svetozara Marko-

viča). L. Petrović poroča o dveh člankih o politični situaciji v Jugoslaviji v letih 1928—1929, ki sta bila objavljena v sovjetskih revijah. (N. S. Jovanović (Bogdanovskaja) 1. Iz istorii političeskogo krizisa v Jugoslavii v 1928, Novaja i novejšaja istorija, Moskva 1961, št. 4, str. 88—99; 2. Dviženie narodnyh mass Jugoslavii protiv nastuplenja reakcii i monarhofašistkoj diktatury 1928—1929, Učenyje zapiski Instituta slavjanovedenja, Moskva 1962, št. 2, str. 135—170).

V rubriki Beležke poroča N. R. o seminarju za predavatelje zgodovine v Varaždinu od 1. do 5. julija 1966 in F. B. o znanstvenem zborovanju o Prvem zasedanju AVNOJ ter posvetovanju v Pulju o zaključnih operacijah IV. armade in mornarice za osvoboditev leta 1945 v dneh 9. in 10. 1966.

V rubriki Iz instituta so objavljene informacije o zvezah instituta z znanstvenimi ustanovami in znanstvenimi delavci v inozemstvu, o diskusijskih sestankih znanstvenih in strokovnih sodelavcev instituta, o novem vodstvu instituta in o obisku M. Despot v Nemčiji.

Marija Oblak-Čarni

Magdalene Koch, **Der Widerstand der Kommunistischen Partei Österreichs gegen Hitler von 1938 bis 1945**. Neobjavljena disertacija na dunajski filozofski fakulteti, 1964.

V želji, orisati protinacistični boj avstrijskih komunistov je avtorica sprejela dokaj težko nalogo, ki ji je bila le deloma kos. Da je ostalo njeno delo v marsičem nedokončano, kaže med drugim dejstvo, da disertacija zajema le gradivo, zbrano v arhivu avstrijskega odporniškega gibanja, pušča pa ob strani dokumentacijo, dostopno v tujih, predvsem vzhodnonemških arhivih. Avtorica se je tudi preveč skrbno držala časovne omejitve in s tem ostala dolžna odgovore na več vprašanj, ki bi v marsičem osvetlili globljo vlogo KPA v okviru avstrijske rezistence. Tako je žal izostal prikaz protinacističnih prizadevanj avstrijskih komunistov po uvedbi klerofašističnega diktata 12. II. 1934 in pojasnitev takratnega odnosa KPA do ostalega delavskega gibanja. Odpira se tudi vprašanje opredeljevanja Avstrijcev za nacionalno individualnost, kar se je po letu 1934 najbolj zgodaj pokazalo prav pri avstrijskih komunistih ter se povezovalo z bojem za avstrijsko državno samobitnost.

Slovenskega bralca zanimajo predvsem podatki, ki govorijo o stikih komunistov s predstavniki slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja na Koroškem in njihova primerjava z našimi viri (prim. prepise dokumentov v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, fasc. 649 in 650). Tako potrjujejo ti podatki vesti o prizadevanjih predvojnega inštruktorja CK KPA za Štajersko in Koroško Bacherja — Andreasa po obnovi partijske organizacije v koroškem Beljaku v začetku leta 1943 ter njegove stike s PK KPS za Koroško novembra tega leta dalje. Da je šlo pri teh razgovorih tudi za vprašanje razmerja in pristojnosti obeh partij, KPS in KPA, na območju južne Koroške, iz disertacije ni videti, pač pa je povzet podatek, da je del beljaških komunistov odklonil sodelovanje s slovenskim narodnoosvobodilnim gibanjem na območju južne Koroške.

Drugo, za nas zanimivo vprašanje je poskus ustanovitve avstrijske Osvobodilne fronte (Österreichische Freiheitsfront = ÖFF), ki se ga Kochova — glede na obsežnost zastavljene naloge — le deloma dotika, in to predvsem na koroškem in štajerskem območju. Opozarja, da je poskus Bacherja in njegovega kroga na Koroškem propadel maja 1944, potem ko je gestapu uspelo zajeti del članov beljaške partijske organizacije, nasprotno pa je uspelo ustanoviti to organizacijo na